

Üniversitelerimiz ve Üniversite Kütüphaneleri

Kenan Erzurum*

“Kütüphane bir üniversitenin bilim ve araştırma ile ilgili anlayışının eseridir. Bu anlayışın olmadığı yerlerde ve dönemlerde kütüphane de yoktur veya istenilen düzeyde değildir.”

Bugün, ülkemizde bulunan bütün üniversitelerin kütüphaneleri olduğunu biliyoruz. Fakat, bunlardan beş altısı hariç diğer üniversite kütüphanelerimizin yeterli olduğu söylenemez. Bu yüzden, bir çok üniversitemiz için toplumun hafızasında o üniversitenin bir kütüphanesinin de olduğuna ilişkin bir kayıt yoktur. Üniversitelerimizin çoğunun kütüphanesi eğitime katkı sağlasın diye kurulmuştur. Kütüphane ya kanunların zorlaması, ya da bağış olarak gelen kitap, dergi, broşür gibi basılı malzemenin bir yerlerde toplanması sonucu oluşmuştur. Birçok üniversitemizde kütüphanenin işletmesi diye tanımlanabilecek kütüphane hizmetleri yeterli değildir. Ama bundan şikayet eden de yoktur. Üniversite kütüphanelerindeki bu eksikliği üç temel sebebe dayandırmanın yanlış olmayacağını düşünüyorum.

Bunlardan birincisi eğitim anlayışı ile ilgili olanıdır. Üniversitelerimizin çoğunda üniversite eğitimi içinde kütüphanenin yeri yeterince önemsenmemektedir. Her ne kadar günümüzdeki eğitim anlayışında temel konulardan birinin öğrenciye bilgiyi nasıl bulacağı konusunun öğretilmesi ise de, bu, uygulamaya gelince lafta kalmaktadır. Üniversite yetkililerimiz ve öğretim üyelerimiz böyle bir yaklaşım içinde olmamaktadırlar. Bir konu derste işlenmeden önce veya işlendikten sonra, kütüphanede o konu ile ilgili bir araştırma yaptırılın ve öğrenci bunlardan yararlansın... böyle bir şey söz konusu değildir. Sistem hala hocanın anlatması, öğrencinin not tutması ve onu ezberleyerek yazılıda 50'nin üzerinde puan alması şeklinde işlemektedir. Çünkü, yetkililerin çoğunun kütüphane kullanmak gibi bir alışkanlığı yoktur. Böyle bir kaygısı da yoktur. Kimse darılmasın ama öğretim üyelerimizin bir bölümü kütüphane kullanmayı bilmemekte ve gençlerin de kendileri gibi olmasında bir sakınca görmemektedir. Onlar buldukları noktaya gelinceye kadar elde ettikleri beş on kitapla yetinmiştir. Dolayısıyla ile kendi yaşadıklarından hareketle ne yetişmekte olan genç öğretim üyelerinin, ne de öğrencilerin bu gereksinmelerini bilmekte ve önemsemektedirler. Onun için de onlara iyi bir rehber olmadıkları gibi iyi bir örnek de olamamakta-

* Dr. Kenan Erzurum, Bahçeşehir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanıdır.

dırlar. Onların işi, bilinen birkaç kitaba kendi tecrübelerini de katarak dersini anlatmaktır. Bu noktada bir konudan söz etmenin tam yeri olduğunu düşünüyorum.

Çoğu meslektaşımız bilecektir; Almanya'da, 1737'de Göttingen Üniversitesi kurulurken öğretim üyesi almak üzere verilen ilanlarda sadece ders anlatmasını bilen ALİMLER değil, deneye dayalı araştırma yapmasını da bilen öğretim üyelerinin arandığı özellikle vurgulanmış ve öğretim üyeleri böyle seçilmiştir.(Peter, 1944) Bu, Alman üniversiteleri için bir dönüm noktası olmuştur. Oysa bizde hala ders verenlerin çoğu kütüphane kullanmayı ve kütüphanede araştırma yapmayı bilmeyen alimlerdir. Günümüzde de kütüphane, bilgisayar ve internet kullanımını bilen ve alışkanlık haline getiren öğretim üyelerinin aranması gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde, bu eksikliğin giderilmesi ancak bu nesillerin yaşlanarak yok olması ile mümkün olacaktır.

Üniversite kütüphanelerimizdeki eksikliklerin nedenlerinden ikincisi, üniversite yetkililerimizin idari anlayışından kaynaklanmaktadır. Çoğu yerde kütüphaneler olduğu gibi, kütüphaneciler de önemsenmezler. Belki de bütün olumsuzlukların çıkış noktası burasıdır. Ülkemizde her yaptığımız işte Batı örnek alınırken, kütüphane yönetiminde ve üniversite hiyerarşisinde bu asla göz önüne alınmamaktadır. Avrupa ülkelerinde kütüphane yetkilisinin yeri üniversite hiyerarşisi içinde üçüncü sırada olduğu halde, ülkemizde kütüphaneciler olduğu gibi, kütüphane yetkilileri de en son sıralarda yer almaktadır. Değil üniversite ile ilgili, kütüphane ile ilgili karar alınırken bile çoğumuzun fikri sorulmaz. Sorulsa bile bu, bir Anadolu deyiimiyle bıyık altından geçme olur. Sonunda yönetim bildiğini okur. Üniversite öğretim üyesi, öğrenci sayısı ve binaları ile büyürken, kütüphane yerinde sayar. Ne istenen ödenek çıkar, ne istenen yayın alınır, ne de çıkan ödenek istenen zamanda kullanılır. Ne zaman üniversitede bir tasarrufa gidilse, ilk kesinti kütüphane bütçesinden olur. Binalar büyür, sayı artar, alan genişler, davetler verilir, kütüphane ve kütüphane hizmetleri hep olduğu yerde sayar. Hatta geriler. Kütüphaneye sıra diğer bütün ihtiyaçlar giderildikten sonra gelir. O zamana kadar mezun olan beş, on, ya da onbeş yirmi belki de elli dönemin öğrencileri kütüphane kullanmadan, kütüphane ile ilgili hiçbir bilgi ve deneyim sahibi olmadan mezun olur, gider. İşte okumuş cahil denen nesillerin böyle yetişti-rildiğini düşünüyorum. Selam olsun onlara. İstisnalar vardır belki, ama çoğunluk böyledir. Bu da, kütüphanenin eğitimi desteklemek gibi bir görevinin olduğuna inanılmadığını göstermektedir. Aksi takdirde, üniversite yönetimi iyi bir kütüphaneye ihtiyaç olduğuna inanırsa, bunu mutlaka kurduracaktır. Üniversitelerimizdeki kütüphane ile ilgili eksikleri tek başına eksiklik deyip geçiştirmek mümkün değildir. Bazılarında mekan ve kaynak eksikliği var iken, bazılarında bu eksiklik kullanıcı hizmeti eksikliğidir. Oysa üniversite yönetimleri kütüphanenin kullanıl-

ma eksikliğine hiç aldırmamaktadırlar. Çoğunlukla kütüphanenin kullanılması onların kafasında yoktur. Onlar için kütüphane öğrencinin ders kitabını açarak dersini çalıştığı, hocaların tuttuğu notları temize çektiği yerdir. Okutulan konu ile ilgili öğrencinin araştırma yapması hayallerinden bile geçmez. Bu yüzden de, kütüphanedeki bu tip eksiklikleri göremezler veya görmemezlikten gelirler. Onlar için önemli olan kapısında kütüphane tabelası olan bir yerin olmasıdır. İçeriye konulacak birkaç raf, masa ve sandalye her şey için yeterlidir. Çünkü, çoğunlukla kendileri de iyi kütüphanesi olan bir üniversiteden mezun olmamıştır ve o durumun sürüp gitmesinden de bir rahatsızlık duymamaktadırlar. İşte bu anlayış kütüphaneleri iflah etmeyen anlayıştır.

Ülkemizde, kütüphanelerini ve kütüphanecilerini önemseyen üniversitelerimiz yok denecek kadar azdır. Bugün, ülkemizde bulunan 74 üniversitenin kaçında kütüphanesinden aldığı bilgi desteği ile eğitim ve araştırma sorunlarını çözdüğünü düşünen ve onlarla gururlanan üniversite yetkilisi vardır!

Hala üniversite kütüphanelerindeki yöneticilerden bir bölümü kütüphanecilik mesleğinden gelme elemanlar olmadığı gibi, bu işi benimsemiş, kütüphanesinin ve kütüphanecilerinin dertlerini dert edinmiş kişiler de değildir. Çoğu, kütüphaneye ve kitaba olan ilgisi için değil, torpilli oldukları için bu göreve atanmışlardır. Bu da işin bir başka garip yönüdür.

Kütüphane binası ile övünen, konuklarına binayı gezdirerek kütüphanenin odaları, okuma salonları, depoları ve fotokopi makinelerini gösteren, masa ve sandalyelerini takdim eden onlarca üniversite yetkilisi olduğu halde, kütüphanecisi ve onun yetmişliği ve yaptıklarını dile getirerek hatırlarda kalan bir üniversite yetkilisini hatırlamıyorum.

Bu noktada konumuzla da ilgili olması bakımından 1999 yılında yapılan bir çalışmadan söz etmek istiyorum: Bu çalışma Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılmıştır. Çalışmanın genel olarak amacı: "21. yüzyıla girerken Türk yüksek eğitim ve öğretiminin sorunları, hedefleri...; Çağdaş Cumhuriyet üniversitesinin sorunları ve çözüm önerileri"dir.

Devlet ve vakıf üniversitelerimizin tamamının o zamanki yöneticileri -bugün de değişen pek bir şeyin olduğunu sanmıyorum- bu ve daha başka soruları da kapsayan bu isteğe beş on sayfalık raporlarla cevap vermişlerdir. Bu çalışma, toplam 500 sayfalık iki klasör halindedir. İşte 74 üniversitemizin tamamının katıldığı bu raporlarda kütüphane ile ilgili hangi hususlara değinildiği konusu araştırılmış ve ne yazık ki umulan bulunamamıştır. Baştan sona tamamı okunarak yapılan bu çalışma sonunda, raporlardan sadece 35'inde kütüphane ile ilgili de sorunlarının olduğunu belirtmek üzere kütüphane kelimesi geçmiştir. Bu konuya birkaç satırla değinen iki rektörümüz olmuştur. Bunlar, Bilkent Üniversitesi ve Ka-

radeniz Teknik Üniversitesi Rektörleridir. Rektörlerimizin yarısı, 21. yüzyılda verilecek eğitimi değerlendirirken, kendi üniversite eğitimleri içinde kütüphanenin yerine ve rolüne hiç değinmemişlerdir. Onlar için üniversitelerinde bir kütüphane sorunu yoktur. Bu durumu kütüphanelere hiç önem verilmediği anlamında olmasa da, ne kadar önem verildiğinin bir göstergesi olarak sayıyor ve arzediyorum. Yukarıda belirtilen önemsemezliğe rağmen kütüphanesinin hem fiziki mekanını, hem de sistemini çağdaş düzeye getirmiş yöneticiler de vardır. Bunun en yakın örneği İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yaşanmıştır. Prof. Dr. Gülsüm Sağlamer ve ekibi, göreve geldikten sonra, 1946'dan bu yana devam eden kütüphane sorununu iyi bir kütüphaneciyi yönetime getirip, yeterli kaynağı ayırıp, önemli bir otomasyon programını satın alarak çözümlenmiştir. Artık İTÜ kütüphaneleri bu üniversitemiz için, bir yüz karası birim değil, övünülen ve dışarıdan gıpta ile bakılan bir birimdir.

Ama iş burada bitmemektedir. Günümüzde bir yandan anlayışları değiştiren, bir yandan da çalışanların meslek içi eğitim almalarını sağlamak, görgü ve bilgilerini artırmak, ve onları güncel bilgilerle donatmak gerekmektedir. Kütüphanecilik mesleği artık çalışanlarında birden çok bilgi ve beceri aramaktadır. Bunlar, kütüphanecilik bilgisinin üstüne eklenecek olan özellikle bilgisayar ve İngilizce dil bilgisidir. Bunlar olmadan çağdaş ve yeterli bir kütüphaneciliğin yapılması mümkün değildir.

Bilindiği gibi üniversiteler öğretim üyelerini çoğunlukla kendileri yetiştirirler. Kadrolarına bakıldığında öğretim üyesi olarak yetiştirilmek üzere yüzlerce araştırma görevlisi çalıştırdıkları görülür. Her sene bu genç görevlilerden onlarcası dil öğrenmek, görgü ve bilgisini artırmak, master yapmak, doktora yapmak gibi amaçlarla yurt dışına gönderildikleri halde, bu amaçların tek birisi için olsun kütüphanecilerini yurt dışına gönderen üniversite sayısı yok denecek kadar azdır. Gelecek yılların kütüphanecisini yetiştirmek onların akıllarının ucundan bile geçmez. Halbuki üniversiteler iyi bir kütüphane hizmeti istiyorlarsa bu imkanlardan kütüphanecilerini de yararlandırmalıdır.

Kütüphanelerimizdeki eksiklerin üçüncüsü, biz kütüphanecilerden kaynaklanmaktadır. Günümüz kütüphaneciliği artık bilgisayara dayalı olarak uluslararası düzeyde ve elektronik ortamda verilmek zorundadır. Oysa halihazırda iş başında bulunan kütüphanecilerimizin çoğu, hatta genç kuşak kütüphanecilerimizin bir bölümü de, yeterli düzeyde bilgisayar bilmediği, interneti kullanmadığı gibi yabancı dil (İngilizce) bilgisi açısından da yeterli değildir. Günümüzde dermesini bir kütüphane otomasyon programına yükleyememiş ve bu hizmete işlerlik kazandıramamış kütüphaneler çağdaş kütüphane sayılmamaktadır. Bazı kütüphaneler kütüphane programı ve donanım eksikliğinden dolayı dermesini çağdaş or-

taamlarda sunamıyorsa da, bazı kütüphanelerde de bu, kütüphanecinin bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bugün fiziki mekan olarak gayet geniş ve amacına uygun yapılmış kütüphane binasına sahip üniversitelerimizden bir bölümünde verilen kütüphane hizmeti, hala çok yetersizdir. Ayrıca çağdaş da değildir. Bu güzel ortamlar, o üniversitelere ve ülkemiz bilim adamlarına yeterli bir kütüphane hizmeti verilerek değerlendirilememektedir. Bu eksiklik orada kütüphane yöneticisi olarak bulunan kişinin bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Burada da görev, üniversitelerimizin kütüphanecilik bölümlerine düşmektedir. Bizlerin teori ve pratik alanda daha iyi yetiştirilmemiz gerekmektedir.

Üniversitelerimizin idari ve eğitim anlayışları değiştiği ve kütüphanecilerimiz daha iyi yetiştirildiği takdirde sorunların daha kolay ve daha kısa zamanda çözüleceğine inanıyorum. Saygılarımla.

KAYNAKÇA

Peter, W.. (1944). "Zaman seyri içerisinde Avrupa Üniversitesi İdesi", *1942-1943 Üniversite Konferanslarından ayrı bası içinde* (117-125). İstanbul: Kenan Matbaası.